

Strategia dezvoltării inofensive din perspectivă toleranței bioetice: analiză teoretico-metodologică

Teodor N. Țârdea,

dr. hab. în filosofie, prof. universitar
catedra Filosofie și Bioetică a USMF „Nicolae
Testemițanu” din Republica Moldova

Tema de studiu formulată în titlul articolului de față, manifestându-se prin actualitatea și complexitatea sa, prin caracterul său specific și novator nu provoacă dubii, ba chiar din contra – insistent ne îndeamnă să căutăm noi metode noi abordări, în examinarea acestei vaste probleme ce ține de asigurarea existenței umane. Anume această configurație a investigației nominalizate ne obligă să formulăm câteva precizări, ba chiar și explicații.

În primul rînd, analiza literaturii științifico-filosofice contemporană din țară, dar și dincolo de hotarele ei ne demonstrează faptul că noțiunea «toleranța bioetică» practic nu-i studiată, mai mult ca atît acest termen nu se utilizează, chiar nici nu se întîlnește în publicațiile savanților și filosofilor, ceea ce nu este justificat. Exemple ce ar confirma cele menționate se pot aduna o mulțime. În cele 20 de volume ale materialelor conferințelor și culegerilor de articole științifice internaționale cu genericul „Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de supraviețuire a omenirii” (a. 1995-2014, or. Chișinău, Republica Moldova, catedra Filozofie și Bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu”), în materialele celor 5 Congrese Naționale de Bioetică cu participare internațională (a. 2001-2013, or. Kiev, Ucraina), celor 13 conferințe științifice internaționale ”Lecturi Sahariene: probleme ecologice ale sec. al XXI-lea (a. 2001-2013, or. Minsk, Republica Belarus), celor 12 ediții ale revistei federale științifico-practice «Bioetica» din or. Volgograd, Federația Rusă, celor 8 simpozioane și seminare științifice de bioetică cu participare internațională (a. 2000-2010, or. Kiev, Ucraina), în materialele multor conferințe științifice naționale, în sute de monografii, manuale, culegeri de articole științifice, compedii și suporturi de curs de bioetică, publicate în diverse țări ale Europei și în alte regiuni ale lumii, noțiunea de *toleranță bioetică* nici nu se pomenește. Acest lucru se întîmplă, probabil, din cauza că cercetătorii din domeniul eticii biologice, dar și consumatorii ei nu sunt pregătiți să vadă (ori nici nu-și doresc să vadă) în acest fenomen biosociomoral (toleranța bioetică) o necesitate imperioasă, lipsește o aplicare autentică, cointeresată și veritabilă a acesteia în expertiza etică a unora sau altora acțiuni ale omului în activitatea sa științifico-practică, mai ales în domeniul sănătății publice, prin urmare nu se propun cerințe concrete, care ar evidenția această noțiune din contextul general al cunoștințelor bioetice.

În al doilea rând, intențiile și aspirațiile de a scoate în evidență esența toleranței bioetice, rolul și locul acesteia în spațiul cunoștințelor eticii biologice ni se impune nu întâmplător. De acest exercițiu este nevoie în abordarea concretă și sistemică a ritmurilor și tempourilor de dezvoltare a problemelor globale ale contemporaneității, a tehnologiilor scientofage planetare, a apariției în lumea științifică a diverselor genuri de „cunoștințe periculoase”, altor consecințe negative pentru Homo Sapiens, pe care e necesar de a le prevedea, sociobioetic a le aprecia în corespundere cu imperativele evoluției civilizației contemporane. Aceasta v-a permite societății, structurilor ei ierarhice mai profund și mai adecvat să determine și să implementeze în practică noi pîrghii teoretico-metodologice, morale și juridice cu scopul de a moderniza paradigmele dezvoltării inofensive, ce stau la baza strategiei noosferico-morale de asigurare a securității umane.

E bine venită aici și o a treia precizare, care tangențiază chiar și cu o explicație, referitoare nemijlocit la stabilirea esenței noțiunii de toleranță bioetică în raport cu comunicarea biosocială și sociobioetica. Prin explicațiile celor din urmă (sociobioetica și comunicarea biosocială) v-a deveni posibil de a stabili scopul toleranței bioetice, importanța și locul ei în elaborarea strategiei dezvoltării socionaturale inofensive la etapa actuală de evoluție a civilizației informaționale. Și acest fapt se va întâmpla din motivul că comunicarea se examinează într-un spațiu mai extins, care include în sine nu doar, „sociumul pur, curat”, dar și lumea vie, adică e vorba de o *comunicare biosocială*.

În situații tradiționale relațiile comunicative (legăturile, conexiunile) umane se desfășoară doar în prezența (baza) toleranței sociale, care nu asigură o atitudine grijulie față de biosferă, adică nu garantează protejarea acesteia [1, p. 171-172]. În așa fel, înglobarea lumii biomedicale în cîmpul de acțiune a dialogului social (comunicației sociale) o transformă pe cea din urmă într-o relație biosocială, care la rîndul său cauzează toleranța bioetică, deoarece din acest moment automat în procesul nominalizat se include *bioetizarea societății și adaptarea* bioeticii la fragmentele sociumului, acestea, la rîndul său, fiind niște noțiuni extrem de valoroase, constituind esența statutului bioeticii sociale.

Detalizînd cele spuse, amintim că bioetica socială poate fi prezentată „ca un tip specific al eticii biologice, ca un fenomen complicat ce ține, dintr-o parte, de devenirea toleranței bioetice și moralității sociumului (colectivului) în raport cu toate nivelurile materiei vii (bioetizarea societății), din altă parte, de reflectarea bioetică specifică, examinată în cazul dat drept a înțelepciune nouă, drept un mod de viață aparte și o nouă mentalitate, drept o nouă ideologie și o politică deosebită în raport cu problemele lumii biomedicale (adaptarea bioeticii). Sociobioetica este un gen al bioeticii care are ca obiect de cercetare procesul de bioetizare a societății și adaptării eticii biologice la socium într-o strînsă conexiune și interacțiune dintre acestea” [2, c. 10]. Biosociocomunicarea, spre

deosebire de comunicarea socială, obiectiv cuprinde în sine în măsură egală atât bioetizarea segmentului social cât și acomodarea bioeticii la cel din urmă. Biosociocomunicarea, în așa fel, poate fi desfășurată doar în prezența unei noi toleranțe, pe care noi am botezat-o *toleranța bioetică*.

Toleranța tradițională (socială), reieșind din cele menționate, nicidecum nu poate asigura o fundamentare adecvată (practică și teoretică) a strategiei de supraviețuire a omenirii, o dezvoltare civilizațională a realității actuale în proporții planetare. Doar toleranța bioetică, la baza căreia se situează comunicarea biosocială și bioetica socială, devine un instrument distinct și efectiv în realizarea sarcinii de bază formulate mai sus. Elaborarea noilor abordări în explicarea și implementarea strategiei dezvoltării inofensive globale (regionale, naționale, locale) dictează necesitatea aplicării în teorie și practică a tuturor componentelor comunicării biosociale și a sociobioeticii.

Bioetizarea reprezintă, mai întâi de toate, o activitate comunicativă, axată spre implementarea principiilor metodologice și morale ale bioeticii, a regulilor și normelor acesteia în mediul biosocial, cu toate consecințele ce reiese din actul nominalizat. În procesul activitațional al bioetizării într-o interacțiune specifică și miraculoasă se pomenesc toate componentele activității, adică subiectul, obiectul, mijloacele, cerințele, condițiile, scopurile, rezultatele și alt. [3, c. 72]. O bioetizare eficace, adecvată și bine acomodată la mediul sociobiologic nu poate fi realizată înafara fenomenului de toleranță bioetică. Același lucru îl putem afirma și despre acomodarea bioeticii.

Adaptarea la nivel sociocultural și biologic este determinată, de asemenea, de caracterul activ al indivizilor. Principiile și normele morale ale bioeticii au în calitate de purtători pe Homo Sapiens, inclusiv savanții, filosofi, teologii, practicienii etc. Din această cauză, când se vorbește despre acomodarea bioeticii, e necesar de avut în vedere coliziunea (ciocnirea) opiniilor acestor oameni cu conceptele morale, cu tradițiile și obiceiurile ce sunt prezente în unele sau altele fragmente ale sociumului și pe care ne dorim să le bioetizăm. Acomodarea bioeticii reprezintă o armonizare, o aclimatizare a cunoștințelor bioetice la percepția unei anumite părți a populației Terrei, poate chiar și la toată populația acesteia, dacă este vorba despre noosferizarea întregii societăți. La nivel de relații umane acomodarea se apreciază și chiar se calculează prin intermediul capacității unor oameni să ducă dialog cu alții și, firește, capacitatea indivizilor de a interpreta corect unul pe altul, în loc de a se respinge. Apropos, aici ar fi binevenită prezența toleranței bioetice, care ar permite oamenilor din diverse civilizații și confesii să aducă la un numitor comun, măcar parțial, dar fără excepție, imperatiile bioetice vizavi de fenomenele netradiționale ale lumii biomedicale, de exemplu, cum ar fi medicalizarea, „cunoștințele periculoase”, homosexualitatea, canibalismul, incestul, violența și terorismul, sterilizarea, sporirea populației Terrei, vandalismul, sadomazachismul, altruismul,

ascetismul, prostituția, narcomania și alcoolismul, stigmatizarea, suicidul, eutanasia, traficul de oameni, pedeapsa capitală, avortul, clonarea, bolnavii psihic și de HIV/ SIDA, senectutea, copiii orfani, invalizii etc., care constituie concomitent și câmpul de probleme ale bioeticii sociale.

Ar fi logic a evidenția câteva variante de interacțiune adaptabilă a societății și bioeticii, străduindu-ne a minimaliza la maximum perioada de acomodare: (1) *reînnoirea* conținutului bioeticii, adică atunci când cerințele acesteia se modifică în corespundere cu normele și tradițiile fragmentului concret al realității sociale, latura moralo-etică a căruia rămîne neschimbată, nu suferă nici o modificare; (2) *subordonarea* segmentului realității sociale imperativelor morale ale cunoștințelor bioetice, care la rîndul său nu se schimbă, dar supun modificării, chiar și transformării temeliile uzuale bioetice ale sociumului dat; (3) *ură, animozitate* din partea sociumului: nu se are în vedere o supunere, o cucerire totală a acestuia din partea principiilor morale vechi, dar o modificare creativă, constructivă la care cunoștințele bioetice noi, refuzînd de la scopurile sale uzuale, se impun nu de pe poziții conservatoare, dar înaintează scopuri nobile, utilizează metodologii noi, metode netradiționale, ce corespund cerințelor strategiei de asigurare a dezvoltării acceptabile, inofensive ale lumii contemporane.

Practica ne denotă că în procesul de comunicare biosocială, de răspîndire a cunoștințelor bioetice în socium, în exercițiile ce țin de elaborarea noilor strategii de existență umană din perspectiva toleranței bioetice e necesar de avut în vedere, de luat în seamă toate tipurile de acomodare a societății și bioeticii, concomitent ne supraapreciînd (sau subapreciînd) a variantă de adaptare în favoarea alteia. În dependență de situațiile politice, morale, ideologice, religioase etc., de tradițiile și obiceiurile în spațiul uman examinat se pune accentul pe una sau pe altă variantă de acomodare, dar poate chiar și pe toate odată, în complex. Așadar, cei ce sunt preocupați de elaborarea strategiei dezvoltării planetare inofensive e necesar să fie cu ochii în patru, pentru a nu face absolutizări a uneia sau altei concepții, a nu avantaja pe una din cele trei variante nominalizate mai sus.

În încheiere menționăm că toleranța bioetică, ca un concept nou, netradițional în spațiul cunoștințelor bioetice (în sens larg al cuvîntului, după V. R. Potter [4, p. 9-38]) se determină pe de-a întregul (deplin) de nivelul și de gradul manifestării sociobioeticii și comunicării biosociale în realitatea biosocială. În afara acestor fenomene nu poate fi nici vorba despre soluția problemelor ce țin de siguranța omului, a biosferei în întregime, de elaborarea noilor paradigme ale strategiei de supraviețuire a biosferei, a civilizației contemporane, în particular.

Referințe bibliografice

1. **Țirdea Teodor N.** *Toleranța bioetică în asigurarea comunicării sociale: configurații teoretico-metodologice* // Dialogul civilizațiilor: etică, educație, libertate și responsabilitate într-o lume în schimbare / Materialele Conferinței științifice internaționale. Or. Chișinău, 2013. – Chișinău: S.n., 2013 Tipogr. „Almor-Plus”. – 252 p.
2. **Цырдя Т. Н.** *Статус, предмет и проблемное поле социальной биоэтики: методологический анализ* // Биоэтика. Федеральный научно-практический журнал. – Волгоград: 2012. - № 1. – С. 5-11.
3. **Цырдя Т. Н.** *Биоэтизация социума и адаптация биоэтики – ключевые понятия в экспликации природы социальной биоэтики* // Етичні проблеми профілактичної медицини: вплив довкілля, харчування та умов праці на здоров'я населення / Матеріали VI Міжнародного симпозиуму з біоетики. 11-12 жовтня 2012 р., Київ. - Київ: «Арктур-А», 2012. – 92 с.
4. **Потгер В. Р.** *Биоэтика: мост в будущее.* – Київ: *Видавець Вадим Карпенко*, 2002. –216 с.

Filosofia și intelectualitatea: abordare analitico-funcțională

Vasile Țapoc, prof. univ. dr. hab.
Catedra Filosofie și Antropologie, USM.

În cadrul realizărilor culturale ce depășesc hotarele Europei, dar la care a contribuit substanțial și ea, se numără educarea unei categorii aparte de „specialiști de profil larg” – intelectualii. Dat fiind faptul că aceștia au avut un rol deosebit în istoria noastră culturală, pe de o parte, și că acest rol devine tot mai ambiguu în ultimul timp, e firesc interesul pentru înțelegerea factorilor care stau la baza scării valorice a acțiunilor intelectualilor și a schimbărilor ce s-au produs pe parcursul istoriei.

Nu încapе îndoială că temeiurile culturii latine de unde-și trage originea termenul intelectual – *intellectualis*, sunt de origine greacă. La latini el provine de la verbul *intellego* ce avea trei semnificații: 1) „a înțelege”, „a percepe”, „a simți”; 2) „a ști”, a se pricepe”; 3) „ judeca bine”, „ a gândi” (1, 370). Toate acestea, cu o oarecare aproximație, le-ar putea cuprinde conceptul contemporan de „intuiție intelectuală” care simte, pricepe cu mintea, dar toate acestea nu se reduc doar la o judecată riguroasă. Dacă am încerca să găsim echivalentul termenului la grecii antici, atunci am constata că acesta ar fi *nous*: „inteligentă”, „intelect”, spirit”. Ultimul aplicat nu doar la înțelegerea lumii ci și la funcționarea acesteia. Francis E. Peters în dicționarul său menționează: „Căutarea ordinii sau a unui principiu ordonator este prezentă implicit atât în